Szkolny Budżet Obywatelski – uczy, zmienia i tworzy kulturę

2026-03-06

Uczennice i uczniowie z 62 krakowskich szkół ponadpodstawowych, biorących udział w szóstej edycji Szkolnego Budżetu Obywatelskiego, złożyli łącznie 334 projekty, które przeszły pozytywnie proces weryfikacji, i wkrótce zdecydują o ich losie – trwają przygotowania do szkolnych głosowań.

Szkolny Budżet Obywatelski jest realizowany w Krakowie od 2020 roku. Miasto zapewnia szkołom ponadpodstawowym środki, narzędzia i wsparcie, dzięki którym uczniowskie mikrobudżety stają się narzędziami realnej zmiany i ciekawą lekcją z działania, budującą więzi i angażującą w procesy, których nie da się nauczyć z książki.

– To doskonały trening kompetencji miękkich: umiejętności słuchania, empatii, współpracy, negocjacji, krytycznego myślenia, odpowiedzialności za wspólne dobro. Młodzież uczy się demokracji i współodpowiedzialności za szkołę. Tego, że decyzje wymagają rozmowy, wymiany argumentów, kompromisu, odpowiedzialności. Że nie wystarczy mieć pomysł, trzeba go umieć przedstawić, obronić, przekonać innych, a potem zaakceptować wynik wspólnego głosowania – podkreśla zastępczyni prezydenta Krakowa Maria Klaman.

Po sześciu latach można z pełnym przekonaniem powiedzieć, że krakowski Szkolny Budżet Obywatelski sprawdził się jako praktyczne i wygodne narzędzie partycypacyjne. Dzięki niemu krakowskie szkoły uczą także sprawczości, a to ona daje młodzieży poczucie sensu. – Chcemy, by młodzi ludzie, kiedy opuszczą już szkoły, angażowali się w życie miasta, by je współtworzyli. Szkolny budżet obywatelski jest właśnie o tym. To praktyka, która uczy, że demokracja nie jest jedynie zbiorem procedur, lecz kulturą współdziałania – podkreśla Maria Klaman.

W obecnej formule krakowski Szkolny Budżet Obywatelski adresowany jest do szkół ponadpodstawowych, burs i internatów, ale w przyszłości, bazując na dotychczasowych doświadczeniach, miasto planuje przeprowadzić jego pilotażową wersję w szkołach podstawowych.

Młodzież chce się angażować

Pierwsza edycja SzBO została zorganizowana w formie pilotażu w 3 krakowskich szkołach ponadpodstawowych. Do kolejnej przystąpiło już 31 szkół, a w kolejnych latach ta liczba systematycznie rosła (34 – 51 – 60). W obecną, szóstą odsłonę zaangażowane są 62 szkoły: licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe, specjalne i przysposobienia do pracy.

Młodzi Krakowianie i Krakowianki szybko zauważyli, że szkolny budżet obywatelski pozwala im na realizację projektów, które zmieniają szkoły i ich otoczenie – miejsca, gdzie spędzają razem dużą część dnia: klasy, korytarze, przyszkolne tereny zielone, boiska, sale gimnastyczne, świetlice. Chętnie więc projektują, by dostosować wnętrza szkół czy internatów do swoich potrzeb – na przykład utworzenia stref relaksu, kącików kulinarnych, doposażenia siłowni czy też zakup różnego rodzaju sprzętu (np. mikrofalówki, klimatyzatory, sprzęt sportowy, a nawet… piec do pizzy). Każdy rok przynosi też garść nietypowych pomysłów – jednym z takich było postawienie popiersia ulubionego

portiera, w taki sposób licealiści z „Nowodworka” uhonorowali wieloletnią pracę lubianego i cenionego pana Ryszarda i tym samym pokazali, jak bardzo cenią dobrą atmosferę swojej szkoły.

Z roku na rok rośnie nie tylko liczba uczestniczących szkół, ale też zgłaszanych projektów i młodych ludzi angażujących się w przygotowanie całego procesu, diagnozę potrzeb, opracowanie kosztorysu, promocję projektów. Coraz więcej jest też głosujących. Projekty realizowane w szkołach są bardzo zróżnicowane i zależą od potrzeb i pomysłowości danej społeczności. Najczęściej wybierane inicjatywy dotyczą zagospodarowania szkolnej przestrzeni wewnątrz i wokół budynków, doposażenia

w różnego rodzaju sprzęty, kreatywnego spędzania czasu poza lekcjami, budowania przyjaznej atmosfery. Liczba projektów realizowanych w szkołach zależna jest od kosztu ich realizacji i wyników głosowania. W poprzedniej edycji (rok szkolny 2024/2025) uczniowie wszystkich szkół biorących udział w programie zgłosili łącznie 348 projektów, z czego do realizacji przeszło 171.

Pomysły na szkołę – będzie z czego wybierać!

W szóstej edycji SzBO młodzież złożyła aż 351 projektów, weryfikacji nie przeszło jedynie 17 z nich, więc do głosowania dopuszczone zostaną 334 propozycje (statystyka projektów zgłaszanych do weryfikacji w poprzednich latach wygląda następująco: 93 – 231 – 233 – 332 – 348).

A jakie zmiany młodzież zaproponowała w tym roku, na czym szczególnie jej zależy? Na listach do głosowania znajdą się propozycje zakupów (m.in. dron, zestawy szachowe, sprzęt muzyczny, kuchenny, audio, wideo, Google VR, drukarka 3D, sprzęt do siłowni lub na WF, dystrybutory wody pitnej lub automaty do wody gazowanej, gry, szafki na książki, sejfy na telefony, maszyna do czyszczenia butów, rośliny), pomysły na wzbogacenie szkolnych aktywności i urozmaicenie czasu (m.in. mobilne studio podcastowe, pole do gry bocce, miniszklarnia z pomidorami), zachęta do organizacji różnego rodzaju eventów (m.in. polsko-francuski koncert i spotkanie z francuskim muzykiem, turniej szachowy).

Kto wie, być może już niedługo ze szkolnych głośników popłyną kojące dźwięki śpiewających ptaków i szumiącego lasu, koszatniczka zamieszka w wygodnej klatce, nazwa szkoły zabłyśnie na neonie, symulator lotów wzbogaci się o nowe możliwości, a na szkolnych ścianach zawisną plakaty zapraszające na wieczór kabaretowy z profesjonalnymi komikami?

Wszystko zależy od wysiłku włożonego w promocję projektu wśród kolegów i koleżanek oraz od wyników głosowania (szkoły zorganizują je w terminie 9–13 marca). Listy zwycięskich projektów zostaną ogłoszone 19 marca. I już wtedy będzie można przystąpić do działania: zakupów, montażu, urządzania, organizowania – zgodnie z regulaminem, z wcieleniem w życie wybranych pomysłów trzeba uporać się do końca sierpnia.

Na organizację szóstej edycji SzBO miasto przekazało kwotę 372 tys. – wszystkie zaangażowane szkoły otrzymują po 6 tys. zł (jeden projekt może kosztować maksymalnie 3 tys. zł).

Lekcja działania trwa cały rok

Każda nowa edycja SzBO zaczyna się jesienią od cyklu spotkań o charakterze warsztatowym, które

przybliżają proces partycypacji i zasady pisania projektów, a przede wszystkim uczą identyfikowania i mapowania potrzeb w swoim otoczeniu. Często podczas tych warsztatów rodzą się pomysły i warianty rozwiązań, które później przybierają formę projektów.

Szkolny budżet obywatelski, mimo że realizowany jest w skali mikro, wbrew pozorom wcale nie jest uproszczoną czy skróconą miniaturką „dużego BO”. To tak samo wymagający, wieloetapowy proces: trzeba trzymać się regulaminów i zasad, przygotować dokumenty, opracować kosztorys, dopilnować terminów, zebrać listy poparcia, przejść przez ocenę formalną i merytoryczno-prawną. Jesień i zima upływają więc uczniom i uczennicom na warsztatach, szkoleniach, deliberacji, pisaniu i tworzeniu projektów, składaniu propozycji i oceny, a wiosna i lato to etap głosowania i wcielania w życie zwycięskich pomysłów.

Cały ten proces daje młodym wiele możliwości zaangażowania się na różnych etapach: można wziąć się za mapowanie potrzeb, dyskutować, doradzać, szukać inspiracji u kolegów i koleżanek z innych szkół, zgłaszać pomysły, pisać projekty, promować je na różne sposoby (w komunikacji bezpośredniej, w sieci), wziąć udział w głosowaniu i zachęcać do tego innych. Na projekty mogą głosować tylko uczniowie danej szkoły, każdy tylko jeden raz.

Projekty mogą być zgłaszane indywidualnie lub grupowo; do każdego projektu dołącza się listę poparcia podpisaną przez co najmniej 10 uczniów. Jeśli okaże się, że w projekcie potrzebne są modyfikacje, muszą się na nie zgodzić jego autorzy. Jeśli projekty dotyczą podobnego zadania lub tej samej lokalizacji, w trakcie spotkania z autorami omawiane jest dalsze postępowanie, np. połączenie projektów w jeden albo alternatywne lokalizacje. Ostatnie słowo należy zawsze do młodzieży.

W każdej szkole, która realizuje swój mały uczniowski budżet, działa zespół złożony z dyrektora lub jego przedstawiciela, reprezentantów rady pedagogicznej, samorządu uczniowskiego i rady rodziców. Jest on odpowiedzialny m.in. za weryfikację formalną i merytoryczno-prawną projektów. Dyrektor wyznacza też szkolnego koordynatora, który czuwa nad pracą zespołu i prawidłowym przebiegiem całości procesu w danej szkole. Miasto wspiera z kolei koordynatorów – biorą oni udział w szkoleniach i spotkaniach, otrzymują praktyczne wskazówki i narzędzia w postaci materiałów informacyjnych i wizualnych, gadżetów promocyjnych, scenariuszy lekcji. Ich zadaniem jest organizacja w szkole akcji informacyjnej i promocyjnej, w czasie której przybliżają uczniom, na czym polega zaangażowanie obywatelskie, partycypacja.

Coraz większe zaangażowanie młodzieży świadczy też o tym, że taka forma partycypacji i współdecydowania jest dla niej zrozumiała i ciekawa, daje realne środki (także finansowe) i narzędzia, aby „wziąć sprawy w swoje ręce” i zdecydować, w jaki sposób i w jakim kierunku zmieniać najbliższe otoczenie. To pomaga młodym ludziom poznawać mechanizmy i rolę procesów partycypacyjnych, zwiększa rozpoznawalność samego BO w grupie najmłodszych mieszkańców, buduje poczucie sprawczości, uczy dogadywania się, weryfikowania potrzeb. Uczestnicy zdobywają doświadczenie w planowaniu działań, prowadzeniu dyskusji, podejmowaniu decyzji oraz braniu odpowiedzialności za wspólnie wybrane inicjatywy. Poznają także podstawy finansów, uczą się szacować koszty swoich pomysłów oraz rozumieć możliwości i ograniczenia związane z dysponowaniem określonym budżetem. SzBO uczy też brania odpowiedzialności za stan przestrzeni, z których wspólnie korzystamy, oraz warunki, w których się rozwijamy. A na końcu daje satysfakcję ze wspólnej pracy –

wszystkie projekty firmowane są logotypem SzBO wraz z informacją o tytule, wartości i jego autorach.

Kraków jest jednym z niewielu miast w Polsce, które realizuje budżety partycypacyjne dla młodzieży w ramach działań własnych (w wielu gminach takie inicjatywy podejmują NGO-sy). Na wszystkie sześć edycji Szkolnego Budżetu Obywatelskiego miasto przeznaczyło ponad 1,3 mln zł.

W 2025 roku krakowski Szkolny Budżet Obywatelski **został wyróżniony** w prestiżowym konkursie *The Innovation in Politics Awards 2025*, który odbył się w Wiedniu – Europejskiej Stolicy Demokracji 2025. To osiągnięcie stawia krakowską inicjatywę wśród najlepszych europejskich praktyk wspierających aktywne uczestnictwo młodych ludzi w demokracji.

Pełna lista projektów zakwalifikowanych do głosowania i odrzuconych w VI edycji znajduje się na stronie: **mlodziez.krakow.pl**

Aktualności dotyczące programu i zdjęcia z realizacji projektów zamieszczane są na **fanpage'u SzBO**.